

§167

Dnr 2005.230

700

Vårdnadskommitténs betänkande "Vårdnad, boende, umgänge - Barnets bästa, föräldrars ansvar (SOU 2005:43)"

Ärendebeskrivning

Justitiedepartementet har inbjudit Hudiksvalls kommun att avge yttrande över betänkandet ""Vårdnad, boende, umgänge - Barnets bästa, föräldrars ansvar (SOU 2005:43)". Yttrande ska vara hos departementet senast 2 september 2005.

Berörda tjänstemän inom kommunens individ- och familjeomsorg har framfört följande synpunkter över betänkandet.

"Förslagen i slutbetänkandet är bra och det är barnets bästa som ska vara avgörande i frågor som rör vårdnad, boende och umgänge. Det är positivt att vårdnadskommittén föreslår en automatisk prövning av vårdnadsfrågan när det förekommer våld inom familjen.

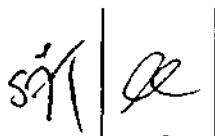
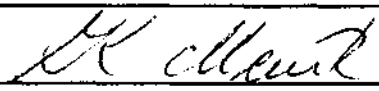
Däremot anser kommunen att socialtjänsten bör få en mer framträdande roll i utformningen av umgängesstöd och vara med tidigare i planeringen för att underlätta verkställigheten.

Barn har behov av trygghet och kontinuitet. Vid växelvis boende flyttar barnet mellan föräldrarna t ex varannan vecka. Den ena föräldern försvinner plötsligt och det går inte att förklara för spädbarn att föräldern kommer tillbaka nästa vecka. Det kan innebära att barnet får en ogynnsam utveckling, med denna ryckighet och osäkerhet. Äldre barn kan på ett helt annat sätt förstå detta. "

Allmänna utskottet har föreslagit att yttrande avges enligt ovanstående.

Kommunstyrelsen beslutar

att avge yttrande över betänkandet enligt ovanstående.

Justerandes sign: 	Utdragsbestyrkande:
	Delges: Justitie dep, 7 delar x 4, 1 del K - sek.

HUDIKSVALLS
KOMMUN

Hudiksvalls kommun del
Kommundelskontoret

YTTRANDE

2005-07-21

230 1 (1)
Dnr Ks 2005.203/700
Dnr Kdnh 2005.136/757

Kommunstyrelsen

HUDIKSVALLS KOMMUN	
Kommunstyrelsen	
Ink 2005 -07- 2 5	
Dnr 2005/230	Plagget 700

Yttrande över Betänkandet Vårdnad, boende, umgänge Barnets bästa, föräldrars ansvar (SOU 2005:43)

Bakgrund

Regeringen har inbjudit Hudiksvalls kommun att yttra sig över rubricerat betänkande senast den 2 september 2005.

Vårdnadskommittén har haft i uppgift att se hur de nya reglerna från 1998 års vårdnadsreform tillämpas av domstolar och socialnämnder. Dessutom har kommittén undersökt vilka följder de nya reglerna om gemensam vårdnad och boende har fått, med uppmärksamhet på hur reglerna tillämpas när det har förekommit övergrepp eller misstankar om detta.

Redan idag gäller att barnets bästa ska komma i främsta rummen men domstolar och socialnämnder har ibland sett till föräldrarnas intresse än barnets. Kommittén har därför föreslagit att det är barnets intresse som ska stå i centrum och inget annat och att detta tydliggörs i föräldrabalken och får följande lydelse "Alla frågor som rör vårdnad, boende, umgänge och annan kontakt än umgänge skall ske enbart utifrån vad som är bäst för barnet".

Metod

Berörda tjänstemän inom individ- och familjeomsorgen har tagit del av betänkandet och följande synpunkter har framkommit.

Synpunkter

Förslagen i slutbetänkandet är bra och att det är barnets bästa som ska vara avgörande i frågor som rör vårdnad, boende och umgänge. Det är positivt att vårdnadskommittén föreslår en automatisk prövning av vårdnadsfrågan när det förekommer våld inom familjen.

Däremot anser kommunen att socialtjänsten bör få en mer framträdande roll i utformningen av umgängesstöd och vara med tidigare i planeringen för att underlätta verkställigheten.

Dessutom har funderingar lyfts fram om lämpligheten med växelvis boende för barn under två år utifrån barnets behov att knyta an till vårdnadshavarna.

Ulrika Wenn
Kommundelschef

JPSocialnet

Vårdnadskommitténs förslag om vårdnad, boende och umgänge

I " SOU 2005:43, Vårdnad - Boende - Umgänge. Barnets bästa, föräldrars ansvar" föreslås ändringar som bl.a. ska tydliggöra att avgörande av alla frågor som rör vårdnad, boende och umgänge ska ske enbart utifrån vad som är bäst för barnet. Här följer en sammanfattning av förslagen.

Vårdnadskommittén har haft i uppgift att se hur de nya reglerna från 1998-års vårdnadsreform tillämpas av domstolar och socialnämnder och hur socialnämnderna har klarat av sina nya arbetsuppgifter. Dessutom har kommittén undersökt vilka följder de nya reglerna om gemensam vårdnad och boende har fått, med uppmärksamhet på hur reglerna tillämpas när det har förekommit övergrepp eller misstankar om detta.

Barnets bästa

Det är viktigt att göra klart att det är barnets intressen som ska stå i centrum. Kommittén föreslår att det tydliggörs genom att 6 kap. 2 a § första stycket FB får följande lydelse: "Avgörande enligt detta kapitel av alla frågor som rör vårdnad, boende, umgänge och annan kontakt än umgänge skall ske enbart utifrån vad som är bäst för barnet."

Gemensam vårdnad

En grundläggande förutsättning för att gemensam vårdnad ska fungera är att föräldrarna kan samarbeta med varandra, respektera varandra och inte använda den gemensamma vårdnaden som en maktkamp för den egna konflikten. Föräldrarna måste kunna hantera sina delade meningar på ett sätt som inte går ut över barnet.

I dag anses gemensam vårdnad vara utesluten om samarbetssvårigheterna mellan föräldrarna är så svåra att de över huvud taget inte kan samarbeta kring barnet. Kommittén anser att gemensam vårdnad är oförenlig med barnets bästa i alla fall där det föreligger reella samarbetssvårigheter mellan föräldrarna och föreslår därför att domstolen ska kunna besluta om gemensam vårdnad endast om det kan antas att föräldrarna kan samarbeta i frågor som rör barnet.

Våld inom familjen

När det gäller våld eller övergrepp inom familjen, vilket naturligtvis regelmässigt leder till samarbetssvårigheter, är kommitténs inställning att våld och övergrepp i hemmet alltid innebär en mycket allvarlig risk för barnets fysiska och psykiska hälsa. Det gäller inte bara om övergreppet har riktats mot barnet utan även om det riktats mot ett syskon eller mot den andra föräldern. Därför föreslås att gemensam vårdnad inte ska komma ifråga om en förälder utsätter en familjemedlem för våld eller annan kränkande behandling. Avsteg från detta bör göras endast om utredningen i målet visar att det inte finns risk för att barnet far illa. Skulle en förälder avsiktligt ha dödat den andra föräldern ska föräldern i princip alltid bli av med vårdnaden.

Kommittén föreslår en automatisk prövning av vårdnadsfrågan; om socialnämnden får reda på omständigheter som tyder på att ett barn far illa ska den alltid skyndsamt göra en utredning och på grundval av den och omständigheterna i övrigt ta ställning till om ytterligare åtgärder behövs, t.ex. en domstolsprövning av vårdnaden.

Någon närmare reglering av vad som ska ingå i den gemensamma vårdsnaden föreslås inte. Ett sådant samarbete låter sig inte detaljregleras och en reglering skulle också gå stick i stäv med strävandena mot samförståndslösningar. Kommittén tror inte heller att det är en bra ordning att låta en domstol besluta i fler frågor mellan föräldrarna än i dag. Utgångspunkten är att föräldrarna ska kunna samarbeta i stort när det gäller frågor kring barnet för att gemensam vårdnad ska vara till barnets bästa.

Växelvis boende

Växelvis boende är en vårdnadsform som vid lämpliga förutsättningar kan fungera mycket väl och ge barnet en naturlig och otvungen kontakt med båda föräldrarna i vardagslivets olika skeenden. Men denna vårdnadsform ställer också särskilda krav. En grundläggande förutsättning för att växelvis boende över huvudtaget ska kunna övervägas är att föräldrarna kan samarbeta på ett flexibelt sätt och utan krav på millimeterrättvisa. Kommittén anser att föräldrarna måste bo relativt nära varandra så att barnet inte behöver byta förskola, kamrater m.m. Har det förekommit våld eller annan kränkande behandling bör gemensam vårdnad bör vara utesluten och därmed kan inte heller växelvis boende komma i fråga.

Umgänge

Det är uteslutande barnets intresse och behov av umgänge som ska tillgodoses. Om våld eller kränkande behandling mot en familjemedlem har förekommit måste domstolen göra en riskbedömning och bl.a. överväga vilka konsekvenser den kränkande behandlingen kan få för barnet. Det är viktigt att ett barn kan få ha en nära och god kontakt med båda föräldrarna, men om barnet riskerar att fara illa vid umgängestillfällena måste det övervägas om inte intresset av kontakt med föräldern ifråga måste vika för att skydda barnet.

Umgängesstöd

Om det behövs för barnets trygghet eller för att barnet behöver stöd kan domstolen ställa upp vissa villkor för umgänget, t.ex. att det ska ske i närvaro av en tredje person, en kontaktperson. Kommittén föreslår att detta i stället kallas för umgängesstöd.

I dag är det inte ovanligt att en domstol förordnar om kontaktperson utan att socialnämnden fått yttra sig och utan att det finns några praktiska möjligheter att få till stånd ett umgänge med kontaktperson. Det är inte godtagbart och därför föreslås att en domstol inte ska kunna besluta om umgängesstöd innan socialnämnden fått yttra sig. Om socialnämnden inte anser sig kunna bidra med ett umgängesstöd kan denna umgängesform inte heller bli aktuell. Domstolen får då överväga andra alternativ. Det är också viktigt att stryka under att ett umgängesstöd inte är en övervakare eller liknande. Om ett umgänge inte kan ske utan risk för att barnet far illa, olovligen förs bort eller liknande är umgängesstöd inte ett alternativ.

Indirekt umgänge

I vissa fall kan något direkt umgänge mellan barnet och en förälder inte komma till stånd, exempelvis därför att föräldern bor långt borta eller avtjänar ett fängelsestraff. Kommittén föreslår att det införs en möjlighet för domstolen att besluta om indirekt umgänge, t.ex. genom telefon, brev eller sms.

Risk för att barnet far illa

Undersökningar tyder på att domstolar och socialnämnder många gånger tillämpar

bestämmelsen i 6 kap. 2 a § FB på det sättet att barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna väger över risken för att barnet far illa. Kommittén anser att en grundläggande utgångspunkt måste vara att alla barn under alla omständigheter har en absolut rätt att aldrig någonsin behöva bli utsatta för våld, övergrepp eller annan kränkande behandling av en förälder. Därför föreslås att bestämmelsen i 6 kap. 2 a § andra stycket FB ges denna innebörd.

Om det förekommer uppgifter om övergrepp eller annan kränkande behandling måste domstolen och socialnämnden alltid bedöma och bemöta påståendena. Ofta är det två frågor som aktualiseras: om det har förekommit några övergrepp och vilken risk för att barnet kan komma att fara illa som kan föreligga. Enligt kommittén måste domstolen och socialnämnden i varje enskilt fall göra en riskbedömning av barnets situation.

Barnets rätt att komma till tals

I alla frågor som rör vårdnad, boende och umgänge är barnet huvudpersonen och det är självklart att stor vikt måste läggas vid barnets egen uppfattning om hur det vill ha det. I dag talas om att domstolen ska beakta barnets "vilja". Ordet vilja kan enligt kommittén leda till tanken att barnet måste ha uttryckt en bestämd uppfattning, exempelvis om vilken förälder som barnet vill bo hos. Även om barnet inte har en sådan bestämd uppfattning kan barnet ha synpunkter på hur dess tillvaro bör vara. Ofta vill barnet inte ta direkt ställning mellan föräldrarna men kan ge uttryck för i vilken skola som det vill gå, vilka fritidsaktiviteter det vill ägna sig åt m.m. Av det kan indirekt följas exempelvis vilken förälder som barnet bör bo hos respektive hur ett umgänge bör vara utformat för att barnets önskemål ska kunna tillgodoses. Det är inte förenligt med barnets bästa att bortse från sådana mera allmänt uttryckta funderingar från barnets sida. Därför föreslås att lagtexten ändras så att det är barnets inställning som domstolen ska beakta. Även mindre barn ska få komma till tals och ges möjlighet att påverka sin situation. Som huvudprincip föreslås att barnet alltid ska ges möjlighet att komma till tals och att dess inställning ska beaktas.

Kommittén föreslår också att barn ska få komma till tals i följande situationer:

- v, Samtal med barnet ska ske någon eller några gånger under det att föräldrarna genomgår samarbetsamtal, förutom om det är olämpligt att barnsamtal sker.

Barnet måste få möjlighet att komma till tals och ge sin syn på saken i de fall föräldrars avtal ska godkännas av socialnämnden. Kommittén föreslår därför att samtal med barnet ska ske innan socialnämnden godkänner ett avtal. Det är endast om det är olämpligt att barnsamtal sker som det bör komma i fråga att inte hålla sådant. Sker inte ett barnsamtal i samband med att socialnämnden godkänner föräldrarnas avtal ska föräldrarna tillfrågas om barnets inställning.

Socialnämndernas hantering av snabbupplysningar måste bli mer enhetlig. Kommittén föreslår att handläggaren, om det inte är olämpligt, ska ha ett samtal med barnet innan snabbupplysningarna lämnas till domstolen. I den situation som föreligger när snabbupplysningar aktualiseras är barnet redan indraget i föräldrarnas konflikt. Det kan för barnet t.o.m. vara kränkande att ingen talar med det om hur det vill ha det innan beslut fattas över dess huvud. Barnet måste få möjlighet att ge sin syn på hur det vill ha sin framtida tillvaro.

Beslutsunderlag

Kommittén anser att snabbupplysningarna bör vara så fylliga som möjligt, eftersom ett interimistiskt beslut i många fall har stor inverkan på kommande slutliga beslut. Samtal med föräldrarna redan i samband med snabbupplysningarna är ett sätt att fånga upp de föräldrar som kan komma vidare i sina diskussioner om barnet genom samarbetsamtal. Kommittén föreslår att socialnämnden, innan den avger snabbupplysningar till domstolen, alltid ska ha ett samtal med föräldrarna och med barnet, om det inte är olämpligt.

När det gäller vårdnadsutredningar föreslås att utredaren ska lämna förslag till beslut i sin utredning, om det inte är olämpligt eller obehövt. Utredaren bör få möjlighet att ta del av samma information som socialnämnden kan få innan den prövar om föräldrarnas avtal ska godkännas. Därför föreslås att det införs en sekretessbrytande regel för inhämtande av uppgifter från annan socialnämnd i dessa fall.

Domstolsprocessen

Det finns från många utgångspunkter anledning att försöka begränsa antalet domstolsprocesser om vårdnad, boende och umgänge. Kommittén föreslår att domstolen som huvudregel ska ta upp frågan om samförståndslösning och aktivt verka för att föräldrarna når en samförståndslösning. Domstolen ska dock inte verka för att en samförståndslösning ingås till varje pris, utan barnet och barnets bästa skall alltid stå i fokus.

Medling

Enligt nuvarande regler har en allmän domstol inte möjlighet att besluta att föräldrarna ska inställa sig till ett möte inför medlare. Domstolen ska som huvudregel försöka ena föräldrarna. Kommittén föreslår också att domstolen, i de fall där det är lämpligt, ska få uppdra åt en medlare att försöka få föräldrarna att nå en samförståndslösning som är i enlighet med barnets bästa. Medlaren ska aktivt verka för att samförstånd nås samtidigt som barnets bästa alltid ska stå i fokus vid medlingen.

Interimistiska prövoperioder

Domstolen ska också kunna förordna om interimistiska prövoperioder, vilket innebär att föräldrar och barn får möjlighet att under en bestämd tidsperiod testa en viss lösning. Visar det sig att den testade lösningen fungerar kan den få komma till uttryck i ett slutligt avgörande. Visar det sig att den inte fungerar får en annan lösning övervägas.

Interimistiska beslut

Möjligheten att meddela interimistiska beslut bör begränsas. Ofta fattas de med ett magert beslutsunderlag men de får ändå inte sällan en styrande inverkan på det slutliga beslutet. Möjligheten att meddela interimistiska beslut föreslås begränsas på det sättet att domstolen får meddela interimistiskt beslut i en fråga bara om det finns skäl som talar för det.

Prövningstillstånd

Kommittén föreslår krav på prövningstillstånd vid överklagande från tingsrätt till hovrätt.

Skyddade personuppgifter

När en domstol behöver få in uppgifter i ett vårdnadsfall vänder den sig normalt till socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokfört. För det fall barnet har skyddade personuppgifter medför detta en risk för att de skyddade uppgifterna avslöjas eftersom det inte är möjligt för domstol och socialnämnd att för ena parten hemlighålla uppgiften om vilken socialnämnd som fått i uppdrag att utse någon som verkställer utredningen om

vårdnad, boende och umgänge.

Kommittén föreslår därför en generell forumregel; för det fall en förälder eller barnet har skyddade personuppgifter ska domstolen lämna uppdraget att utse någon att verkställa en utredning om vårdnad, boende eller umgänge till en socialnämnd som särskilt utsetts av regeringen. Detsamma ska gälla när domstolen inhämtar upplysningar från socialnämnden i frågor om vårdnad, boende och umgänge.

Verkställighetsprocessen

I dag handlar verkställighetsprocessen i de flesta fall om frågor som rör själva det grundläggande avgörandet, såsom om det verkligen är lämpligt att barnet bor hos en viss förälder eller om barnet kan riskera att fara illa av att umgås med en viss förälder.

Kommittén föreslår att verkställighetsprocessen renodlas. Endast sådana hinder mot verkställighet som tar sikte på genomförandet av verkställigheten ska beaktas. Invändningar som skulle kunna ge anledning att ändra det grundläggande avgörandet får prövas genom att talan väcks om ändring i detta avgörande och inte inom ramen för verkställighetsprocessen. Om en invändning görs i verkställighetsprocessen att verkställighet inte bör ske med hänvisning till ett hinder som inte är av tillfällig natur, ska domstolen kunna ge parterna möjlighet att initiera en talan om ändring av det grundläggande avgörandet innan beslut fattas om verkställighet av det ifrågasatta avgörandet.

Starka skäl talar för att verkställighetsprocessen så långt som möjligt integreras i vårdnadsprocessen. Därför föreslås att frågan om verkställighet av ett interimistiskt beslut ska prövas av domstolen inom ramen för det pågående målet om vårdnad, boende eller umgänge. En ansökan om verkställighet får inte tas upp till prövning om det mellan parterna pågår ett mål om vårdnad, boende eller umgänge och ansökan om verkställighet gäller samma sak.

Frågor om verkställighet av domar och avtal rörande vårdnad, boende och umgänge föreslås flyttas från förvaltningsdomstol till allmän domstol.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2007.

2005-06-03
EL/JPSocialnet